

TS. LÊ MINH TOÀN (Chủ biên)

PHÁP LUẬT ĐẠI CƯƠNG

**Dùng trong các trường đại học, cao đẳng
và trung học chuyên nghiệp**

(Xuất bản lần thứ tám có sửa chữa, bổ sung)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

PHÁP LUẬT ĐẠI CƯƠNG

Dùng trong các trường đại học, cao đẳng
và trung học chuyên nghiệp

TS. LÊ MINH TOÀN (Chủ biên)

PHÁP LUẬT ĐẠI CƯƠNG

Dùng trong các trường đại học, cao đẳng
và trung học chuyên nghiệp

(Xuất bản lần thứ tám có sửa chữa, bổ sung)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA
Hà Nội - 2009

Chủ biên: Tiến sĩ Luật LÊ MINH TOÀN

Phân công biên soạn:

Tiến sĩ Luật LÊ MINH TOÀN

Chương I - III

Tiến sĩ Luật LÊ MINH TOÀN - Thạc sĩ Luật LÊ MINH THẮNG

Luật sư LÊ THỊ THU HIỀN

Chương IV - X

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Khoa học nhà nước và pháp luật đại cương nghiên cứu vấn đề nhà nước và pháp luật, bản chất, vai trò xã hội, những quy luật đặc thù, cơ bản nhất của sự xuất hiện, tồn tại và phát triển của chúng; đồng thời nghiên cứu những nét khái quát nhất của hệ thống pháp luật Việt Nam và pháp luật quốc tế. Vì vậy, trong những năm qua, khoa học nhà nước và pháp luật đại cương được coi là một môn học chính thức, quan trọng trong chương trình đại học đại cương, đã được Bộ Giáo dục và Đào tạo quy định giảng dạy tại các trường đại học, cao đẳng, trung học chuyên nghiệp...

Tiếp theo Quyết định số 13/2003/QĐ-TTg ngày 17-1-2003 phê duyệt Chương trình phổ biến, giáo dục pháp luật từ năm 2003 đến năm 2007, ngày 12-3-2008, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 37/2008/QĐ-TTg phê duyệt Chương trình phổ biến, giáo dục pháp luật từ năm 2008 đến năm 2012. Quyết định khẳng định việc tiếp tục tạo sự chuyển biến mạnh mẽ về ý thức tôn trọng và chấp hành pháp luật của cán bộ, nhân dân; đổi mới phương thức phổ biến, giáo dục pháp luật; tuyên truyền kịp thời, thường xuyên nội dung pháp luật phù hợp với từng đối tượng, địa bàn; tổ chức có hiệu quả công tác phổ biến, giáo dục pháp luật trên toàn quốc, góp phần thực hiện nếp sống và làm việc theo Hiến pháp và pháp luật, xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa. Chương trình phổ biến, giáo dục pháp luật từ năm 2008 đến

năm 2012 tập trung vào các đối tượng khác nhau, như: học sinh và sinh viên; cán bộ, công chức, viên chức; các tầng lớp nhân dân; người sử dụng lao động và người lao động; cán bộ, chiến sĩ trong lực lượng vũ trang nhân dân; người Việt Nam ở nước ngoài và người nước ngoài ở Việt Nam...

Nhằm góp phần phục vụ công tác đào tạo, bồi dưỡng những kiến thức cơ bản về nhà nước và pháp luật cho học sinh, sinh viên; cung cấp thêm tài liệu nghiên cứu, tham khảo cho giảng viên các trường đại học, cao đẳng, trung học chuyên nghiệp, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia xuất bản lần thứ tám có sửa chữa, bổ sung cuốn sách *Pháp luật đại cương (Dùng trong các trường đại học, cao đẳng và trung học chuyên nghiệp)* của tập thể tác giả do TS. Luật Lê Minh Toàn chủ biên.

Trong lần tái bản này, các tác giả đã cập nhật, bổ sung theo Luật cán bộ, công chức năm 2008, Bộ luật hình sự (sửa đổi) năm 2009, các đạo luật có liên quan khác được Quốc hội khoá XII thông qua trong các năm 2008-2009.

Nhà xuất bản Chính trị quốc gia và tập thể tác giả rất mong bạn đọc đóng góp ý kiến để tiếp tục hoàn thiện cuốn sách trong những lần xuất bản tiếp theo.

Tháng 7 năm 2009

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

LỜI NÓI ĐẦU

Đảng và Nhà nước ta đã chủ trương tăng cường giáo dục pháp luật trong các nhà trường thông qua các chương trình môn học, giáo trình, tài liệu giảng dạy pháp luật bảo đảm đúng tinh thần và nội dung của Hiến pháp và pháp luật hiện hành. Vì vậy môn học pháp luật đại cương là một môn học quan trọng trong chương trình đào tạo đại học, cao đẳng và trung học chuyên nghiệp được Bộ Giáo dục và Đào tạo phê duyệt trong đề cương chương trình chung và được đưa vào giảng dạy chính thức tại các trường đại học, cao đẳng và trung học chuyên nghiệp trong cả nước.

Đây là môn học cung cấp những kiến thức cơ bản nhất về nhà nước và pháp luật, các ngành luật cơ bản của hệ thống pháp luật Việt Nam cho sinh viên các trường đại học, cao đẳng. Với học sinh các trường trung học chuyên nghiệp và dạy nghề, môn học này còn bảo đảm tính kế tiếp, tính liên thông giữa giáo dục phổ thông, giáo dục chuyên nghiệp và giáo dục đại học (Quyết định số 33/GD-ĐT ngày 1-7-2008 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).

Ngày 17-1-2003, Thủ tướng Chính phủ đã ký Quyết định số 13/2003/QĐ-TTg phê duyệt Chương trình phổ biến, giáo dục pháp luật từ năm 2003 đến năm 2007. Ngày 12-3-2008 Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 37/2008/QĐ-TTg phê duyệt Chương trình phổ biến, giáo dục pháp luật từ năm 2008 đến năm 2012. Các Quyết định này khẳng định mục

tiêu phổ biến kịp thời, đầy đủ những nội dung pháp luật liên quan đến cuộc sống của các tầng lớp nhân dân, tạo điều kiện để công dân sử dụng pháp luật làm phương tiện, công cụ bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của mình, của Nhà nước và xã hội. Nâng cao ý thức tự giác, chủ động tìm hiểu và chấp hành pháp luật của cán bộ và nhân dân. Chương trình phổ biến, giáo dục pháp luật từ năm 2008 đến năm 2012 tập trung vào các đối tượng khác nhau, như: học sinh, sinh viên; cán bộ, công chức; các tầng lớp nhân dân (nông dân, phụ nữ, đồng bào dân tộc thiểu số); người lao động...

Trong gần 10 năm qua có nhiều bộ luật, đạo luật đã được Quốc hội sửa đổi, bổ sung, ban hành mới như: Bộ luật hình sự năm 1999 (sửa đổi năm 2009), Luật hôn nhân và gia đình năm 2000, Nghị quyết về việc sửa đổi, bổ sung một số điều của Hiến pháp năm 1992, Bộ luật lao động năm 2002 (sửa đổi năm 2006); các luật: Luật doanh nghiệp nhà nước năm 2003, Luật hợp tác xã năm 2003, Luật đất đai năm 2003, Bộ luật tố tụng hình sự năm 2003, Bộ luật tố tụng dân sự năm 2004, Luật phá sản năm 2004, Luật cạnh tranh năm 2004, Luật thương mại năm 2005, Bộ luật dân sự năm 2005, Luật doanh nghiệp năm 2005, Luật đầu tư năm 2005, Luật bảo hiểm xã hội năm 2006, Luật ban hành văn bản quy phạm pháp luật năm 2008, Luật cán bộ, công chức năm 2008, Bộ luật hình sự (sửa đổi) 2009 và các đạo luật có liên quan khác được Quốc hội khóa XII thông qua trong các năm 2008-2009.

Cuốn sách **Pháp luật đại cương** được biên soạn xuất phát từ chính những tồn tại nêu trên và với các mục tiêu, yêu cầu sau đây:

- Giúp cho học sinh, sinh viên có sự hiểu biết và nắm bắt một cách có hệ thống những vấn đề cơ bản về nhà nước và pháp luật nói chung và các ngành luật cụ thể của hệ thống

pháp luật Việt Nam nói riêng. Giúp cho học sinh, sinh viên có điều kiện dễ dàng tiếp cận với các môn học khác có liên quan đến pháp luật.

- Xây dựng ý thức sống và làm việc theo Hiến pháp và pháp luật của mỗi cá nhân. Trên cơ sở đó giúp cho mỗi cá nhân hình thành nên ý thức và thói quen xử sự phù hợp với quy định của pháp luật.

- Thể hiện đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước trong việc tăng cường giáo dục pháp luật ở mỗi cá nhân công dân, xây dựng "Tủ sách pháp luật" tại các xã, phường và thị trấn, điểm bưu điện văn hoá xã.

Để hoàn thành cuốn sách, chúng tôi đã nhận được sự đóng góp và nhận xét của các đồng nghiệp công tác tại các cơ quan: Viện Nghiên cứu nhà nước và pháp luật, Khoa Luật - Đại học Quốc gia Hà Nội, Trường đại học Luật, Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh... Chúng tôi xin chân thành cảm ơn Nhà xuất bản Chính trị quốc gia đã giúp đỡ trong việc biên tập và tái bản kịp thời cuốn sách này.

Hà Nội, tháng 6 năm 2009

Thay mặt tập thể tác giả

TS. Luật LÊ MINH TOÀN

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
<i>Lời Nhà xuất bản</i>	5
<i>Lời nói đầu</i>	7
<i>Phần thứ nhất</i>	
NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN CHUNG VỀ NHÀ NƯỚC VÀ PHÁP LUẬT	11
<i>Chương I</i>	
Những vấn đề cơ bản về nhà nước và pháp luật	11
I. Những vấn đề cơ bản về nhà nước	11
II. Những vấn đề cơ bản về pháp luật	43
<i>Chương II</i>	
Quy phạm pháp luật, văn bản quy phạm pháp luật, quan hệ pháp luật	62
I. Quy phạm pháp luật	62
II. Văn bản quy phạm pháp luật	66
III. Quan hệ pháp luật	72
<i>Chương III</i>	
Vi phạm pháp luật, trách nhiệm pháp lý, pháp chế xã hội chủ nghĩa	80
I. Vi phạm pháp luật	80
II. Trách nhiệm pháp lý	85
III. Pháp chế xã hội chủ nghĩa	89
	411

Phần thứ hai

**CÁC NGÀNH LUẬT CƠ BẢN CỦA HỆ THỐNG
PHÁP LUẬT VIỆT NAM** 96

Chương IV

Luật nhà nước Việt Nam 96

- I. Khái niệm luật nhà nước 96
- II. Một số nội dung cơ bản của Hiến pháp 1992 98

Chương V

Luật hành chính Việt Nam 117

- I. Khái niệm luật hành chính 117
- II. Quan hệ pháp luật hành chính, trách nhiệm hành chính, vi phạm hành chính và xử lý vi phạm hành chính 119
- III. Cán bộ, công chức 124
- IV. Tòa án hành chính 136

Chương VI

Luật hình sự và luật tố tụng hình sự 138

- I. Khái niệm luật hình sự 138
- II. Khái niệm tội phạm, cấu thành tội phạm và trách nhiệm hình sự 140
- III. Hình phạt và các biện pháp tư pháp 147
- IV. Luật tố tụng hình sự 150

Chương VII

Luật dân sự và luật tố tụng dân sự 158

- I. Khái luận chung 158
- II. Một số chế định cơ bản của Bộ luật dân sự năm 2005 161
- III. Luật tố tụng dân sự 228

Chương VIII

Luật hôn nhân và gia đình 235

- I. Khái quát chung về Luật hôn nhân và gia đình 235
- II. Một số chế định cơ bản của Luật hôn nhân và gia đình 239

<i>Chương IX</i>	
Luật lao động	
I. Khái niệm luật lao động	258
II. Các chế định cơ bản của luật lao động	262
<i>Chương X</i>	
Pháp luật kinh doanh	
I. Khái niệm pháp luật kinh tế và pháp luật kinh doanh	345
II. Pháp luật về các loại hình doanh nghiệp	347
III. Pháp luật về phá sản doanh nghiệp	376
IV. Pháp luật về giải quyết tranh chấp trong kinh doanh	385
V. Pháp luật thương mại	387
VI. Luật cạnh tranh	397
<i>Tài liệu tham khảo</i>	409

Chịu trách nhiệm xuất bản

TS. NGUYỄN DUY HÙNG

Chịu trách nhiệm nội dung

TS. LÊ MINH NGHĨA

Biên tập: **TS. ĐỖ QUANG DŨNG**

HOÀNG THU HƯỜNG

Trình bày, bìa: **ĐƯỜNG HỒNG MAI**

Chế bản vi tính: **PHẠM NGUYỆT NGA**

Sửa bản in: **HỒNG LINH**

Đọc sách mẫu: **HỒNG LINH**

In 2.000 cuốn, khổ 14,5 x 20,5 cm, tại Nhà in Sự Thật.

Số đăng ký kế hoạch xuất bản: 91-2009/CXB/433-76/NXBCTQG.

Giấy phép xuất bản số: 3769-QĐ/NXBCTQGST, ngày 21-12-2009.

In xong và nộp lưu chiểu tháng 12 năm 2009.